

ANNE KOTZAN

Színház az élet

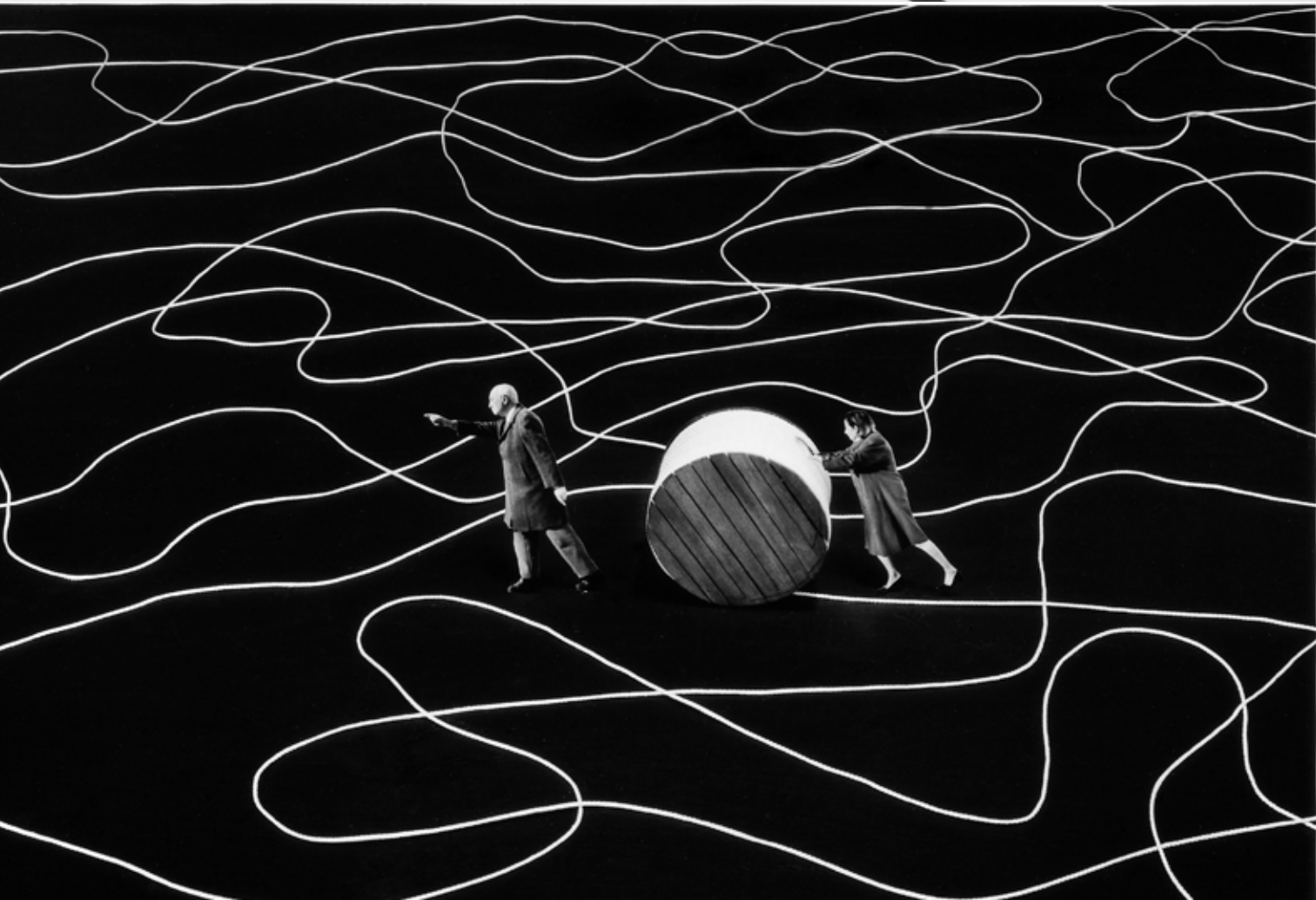
Gilbert Garcin fényképei

Fordította: Pfsztner Gábor

„A festézetem kapcsán az »álom« szót gyakran tévesen használják. A műveim nem egy álmovilág részei, épp ellenkezőleg. Ha ebben az összefüggésben álmokról van szó, akkor ezek nagyon különböznek azoktól, amelyeket alvás közben tapasztalunk. Ezek inkább szándékos álmok, ... olyan álmok, amelyek nem elringatnak, hanem felriasztanak.”¹

René Magritte

Gilbert Garcin: *The visionary*, silver gelatin print © Gilbert Garcin

Gilbert Garcin: *The tightrope walker*, silver gelatin print © Gilbert Garcin

Gilbert Garcin: *With the passing of time*, silver gelatin print © Gilbert Garcin

Gilbert Garcin: *The shortest path*, silver gelatin print © Gilbert Garcin

Gilbert Garcin fényképei mellett nem lehet csak úgy elmenni. Megállásra készítetnek, és arra, hogy alaposan tanulmányozzuk őket. Regina Anzenberger bécsi galériájában is, ahol elsőként mutatják be műveit az osztrák közönségnek. Garcin fekete-fehér fényképeiben van valami mágikus vonzerő, amely egyrészt tiszta képi kompozícióiból árad, a minimalista módon kialakított terekből és tájakból, amelyeket a formák és vonalak vagy épp abszurd kis jelenetek uralnak. De ott van az állandóan visszatérő figura a hatalmas kabátban, aki magára vonzza a tekintetet, és egyúttal éltre kelti Garcin képeit. Lenyűgöző a képi világa, de ugyanakkor irritáló is. Ez nem lehet valóságos. Vagy mégis? A kétség megalapozott, az alak átlagosan 15 centiméter magas. Garcin azonban nem a képfeldolgozó programok ügyes kis technikai megoldásaival dolgozik, eszközei „klasszikusak”: fényképezőgép, olló, karton, enyv. Garcin fényképész, rendező, dízlettervező és színész is egy személyben.

épp eltünteti a korábbi nyomokat. Sziszüphosz, avagy a „Végtelen történet”. És akkor megint feltűnik, nem is váránk mást, nyakkendővel a fehér inghez a már jól ismert kabát alatt, és úgy áll ott, mintha csak egy egyetemi katedra mögött tudálékosan tanulmányozna egy kör alakú pontot, miközben a falat és a táblát mögötte megannyi pont borítja, vagy látjuk egy hatalmas bekeretezett kép előtt, amelyen összekuszálódott fonál látszik, mintha egy macska játszadozott volna vele – egy múzeumban? –, a férfi meg csak áll ott, és annak rendje és módja szerint csévéli fel a fonalat. „Tilos a rendtelenség” – állítja a kép címe, és akaratlanul is nevetnünk kell.

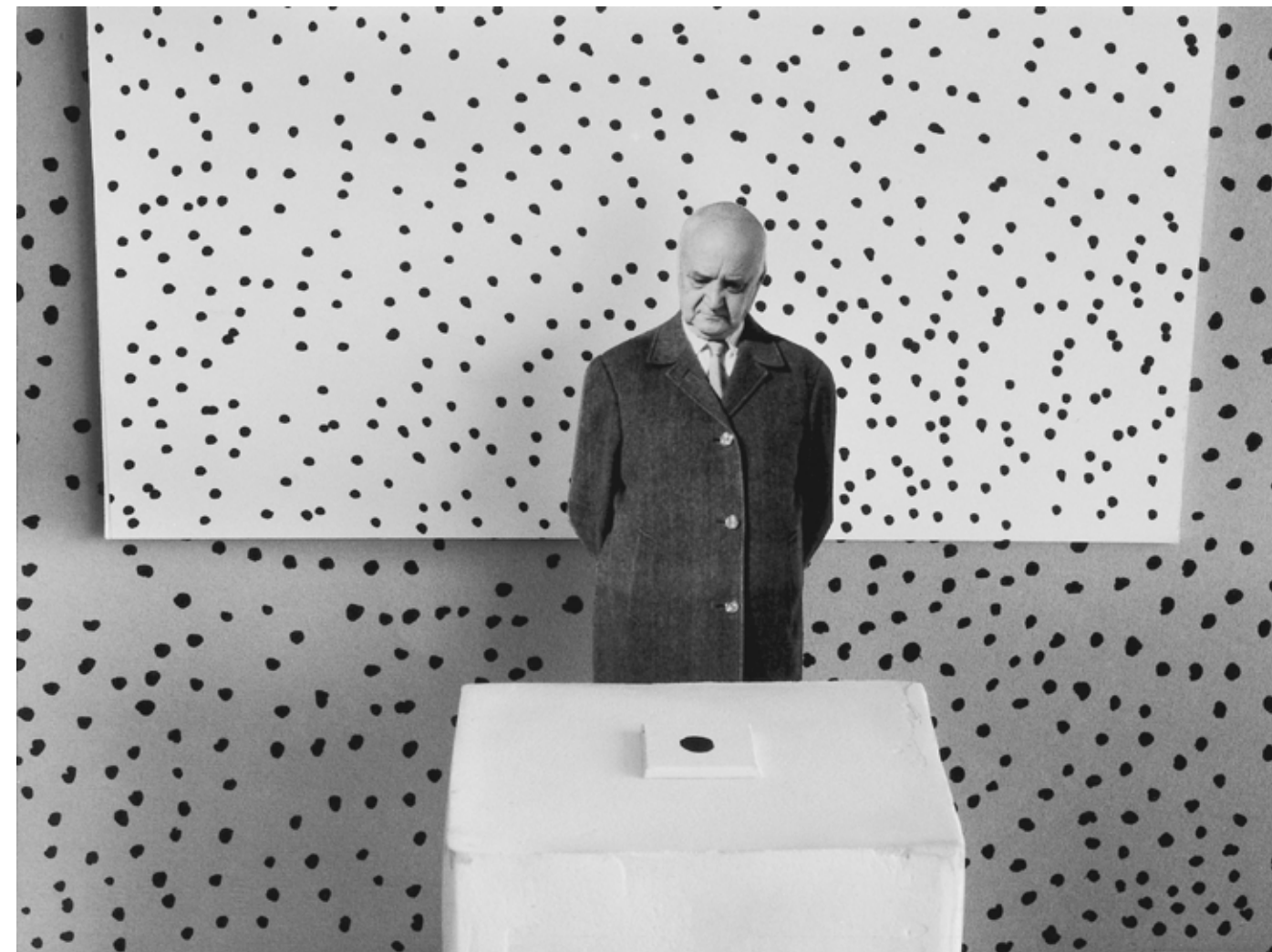

Gilbert Garcin: *Mill of oblivion*, silver gelatin print © Gilbert Garcin

Művészi pályája tulajdonképpen a második. Mielőtt az 1929-ben született Garcin komolyan kezdett volna foglalkozni a fényképezéssel, 65 éves koráig egy marseille-i lámpagyár igazgatója volt. Ma is itt él a városban. A fényre való bánás bizonyos értelemben a küldetése. Addig épp csak annyira fényképezett, mint bárki más, a nyaralások idején, esetleg különleges alkalmakkor. Miután nyugdíjba vonult, elkezdett csendéleteket fotografálni, és néhányat közülük elküldött egy pályázatra. Megnyerte az első díjat, amely egy egyhetes workshopot is magába foglalt Pascal Dolémieux arles-i műtermében. Ez a találkozás meghatározó élmény volt számára. Dolémieux-től tanulta el a montázstechnikát. „Először tudatosodott bennem, hogy a fényképezés egy olyan kifejezőeszköz, amely kimondottan megfelel nekem. [...] Ez adta az ötletet, hogy ezt is tegyem vele, egy személyt, egy kitalált karaktert építsek a képeimbe.² Akkoriban még álmodni sem mertem volna, hogy tíz évvel később számos kiállításon mutatják be a munkáit, és megannyi gyűjtemény képviseli őt, illetve híresebb lesz, mint a mestere, és 2013-ban még egy nagy retrospektív kiállítást is

rendeznek neki a Recontres d'Arles keretében. Tele lelkesedéssel kezdte el építgetni a kis díszleteit 1993-ban, amelyekbe magát helyezte főszereplőként, hogy megossza a nézővel az emberi létezésre, az időre és az élet eseményeire vonatkozó egyetemes kérdéseket. Persze, nincs igazi karrier buktatók nélkül. Munkáit annak idején elküldte fotófesztiválokra, galériákba és múzeumokba is, többnyire kifejezetten elutasító állásfoglalásokat kapott. „Ha 18 éves lettem volna, valószínűleg feladom, de 65 évesen nem hagytam magam eltántorítani.”³

Garcinnak nincs szüksége arra, hogy elutazzon a tengerpartra vagy a sivatagba, sem arra, hogy költséges szerkezeteket építsen képei megvalósításához. Elegendő számára a kis műterem La Ciotat-ban, ahol született. Itt áll egy asztal, amelyen a homokot és a többi dolgot el tudja rendezni, itt állnak a lámpák a világításhoz és egy vetítövásznon a háttér kivetítéséhez. A kis alakhoz ő maga áll modellt egy előre meghatározott testhelyzetben marseille-i lakása teraszán. „A szomszédaim mindig vidáman nézik, amikor ezt csinálom.”⁴ – teszi hozzá.

Gilbert Garcin: *The right diagnosis*, silver gelatin print © Gilbert Garcin

Aztán előhívja a filmet, felnagyítja magát a megkívánt méretben, kivágja az alakot és felragasztja az alteregóját egy vékony drótra, amelyet rögzít a modellen. Végezetül lefényképezi az egész jelenetet. A kollázssal ellentétben így valódi árnyékokkal tudja érzékeltetni a tér mélységét. „Nem mindig működnek az ötleteim. Néha újra és újra nekifutok, néha pedig fel kell, hogy adjam.”⁵

Már az elején sem volt Garcin számára kétséges, hogy csak ő játszhatja el saját színházában a főszerepet, de szükség volt néhány kísérletre, amíg megalkotta „Mr. Everybody”-t, egy lehetőség szerint átlagos, kicsit szürke, talán kicsit régimódi, de magát mindenhol kiismerő alakot. Először hátulról fényképezte magát zakóban kalappal, aztán kölcsönadta neki az arcát, végül pedig apósa formátlan kabátját. „Mr. Everybody” időtlen, nem öregszik, így későbbi képeinél Garcin fiatalkori arcképét is felhasználta. 1999-től aztán megosztotta néha a színpadot feleségével, Monique-kal, készséges segítőjével, hogy egy kapcsolat hullámvölgyeit metaforikusan is leképezze. A miniatúr

„doppelgänger” (hasonmás) segítségével sikerült a művésznak az általánosítás érdekében távolságot teremteni saját személyével szemben, így az „én”-ről az „ő”-re váltott. Azzal, hogy az alanyról a tárgyra irányítja a figyelmet, arra kényszeríti a nézőt, hogy azonosuljon a tragikomikus képekkel, „miközben megfigyeli, hogy saját magányossága épp olyan, mint akárkié, és ugyanaz az áramlás jár körbe minden ember körül”.⁶ Bizonyos értelemben osztja ezt a megfigyelést Teun Hocks holland művésszel, aki szintén saját valós kitalált műveinek alkotója és színésze is egyben. A megközelítésmódja azonban teljesen más, bár ő is a valóságos és a szürreális közötti határral játszik. Színes háttereket fest, amelyek előtt fekete-fehérben fényképezi magát, majd az egészet plakátméretűre nagyítja, végül pedig mindent kiszínezi. Garcin és Kocks nem szuper emberek, hanem szeretetre méltó antihősök. A néhány közös vonás ellenére Garcin sokkal absztraktabb és általában filozofikusabb, jelenetei és tájképei pedig inkább színpadias hatást keltenek. Innen van a bécsi kiállítás címe is: *Színház az élet*.

Gilbert Garcin: *The flight of Icarus* (after Leonardo da Vinci), silver gelatin print © Gilbert Garcin

A fekete-fehér fényképezés már magában is a színesben megélt világ absztrakciója, és nagy teret enged a nézőnek a saját értelmezéshez. „Mr. Everybody” így válik kortalanná és semleges neművé, akivel nőként vagy gyerekként is könnyen azonosulhatunk.

Garcin kapcsolódási pontjait valószínűleg inkább a mozgóképnél, a filmnél kell keresni. Nagypjának köszönhetően, aki egy mozit vezetett La Ciotatban, Garcin otthon érezte magát a moziban, és már fiatalon megnézett minden westernfilmet, de Charlie Chaplin vagy Hitchcock műveit is. Itt szokott hozzá a tekintete az állóképhez is, és talán a minden képéből áradó titokzatoskodó humora is innen eredeztethető.

Így például az „Ikarusz” című képnél, amelyen „Mr. Everybody” szárnyas karjait az égre emeli, miközben a felesége egy kötelet tart, amely a bokájára van erősítve. Vajon biztonságban tudja-e így a vakmerő vállalkozásánál, vagy inkább visszatartja őt tőle? Az egész Samuel Beckett abszurd színházára emlékeztet vagy Charlie Chaplin, illetve Jacques Tati jeleneteire. Igen, Garcin lehetne akár Tati és az általa megteremtett, szeretetre méltó, excentrikus Hulot úr lelki társa is. Másrészt viszont ő a kortárs Till Eulenspiegel, amennyiben régi bölcsességeket képekké alakít, és így tart tükröt a társadalomnak. Vélhetően alig akad valaki, aki még sosem érezte volna a mondás igazságát: Futni az idő után. Ettől a dilemmától gyötörve rohan

„Mr. Everybody” egy óra után, amely állandóan elgurul tőle. A jelenetben van valami groteszk és komikus, szurreális. Sejtjük, hogy a kísérlet kudarcra van ítélve, és mások döntenek a sorsunk felől, és eltelünk az emlékekkel és tapasztalatokkal. Önkéntelenül is nevetnünk kell, legjobb esetben saját magunkon. Garcin, hajtva a vágytól, hogy élettapasztalatait egy nagyobb közönséggel is megoszthassa, mintha az életbölcösségek régóta felgyülemlett leletanyagát akarná ránk zúdítani. Nem azért, hogy kioktasson minket, hanem azért, hogy megmutassa: vágyainkkal, álmainkkal és érzelmeinkkel mind egy emberi komédia részei vagyunk. És talán nem is kéne magunkat túlságosan komolyan venni. Még ha sok képe a kudacról is szól, mégis magunk vagyunk, akik magunkra mérjük a sikert.

Gilbert Garcin rátalált saját művészi nyelvezetére, és nehezen sorolható be bármilyen fotográfia iskolába vagy irányzatba. Így szívesen nevezik szurrealistának vagy posztzurrealistának, mert minden jel szerint nem tudunk mit kezdeni a rend nélkül. „Tilos a rendetlenség.” – állítja Garcin ironikus képe is. Ő személy szerint erősen vonzódik a szurrealizmushoz és René Magritte-hoz. „A nézőt helyettesítő figurája első változata a zakóval és a kalappal egyértelmű tisztelgés a belga művész előtt.”⁷

Gilbert Garcin: *Ivory tower*, silver gelatin print © Gilbert Garcin

Mégsem nevezné magát szurrealistának. „A képeimnek van valami abszurd jellege, ami a szurrealizmusra is jellemző. De csak az abszurditás fogalmára való hivatkozás az, amely kapcsolatot jelent a szurrealizmussal. [...] Inkább azonosulok vámos Rousseau-val,⁸ mint a szurrealistákkal!”⁹ Ebből is látható, hogy Garcin jól kiismeri magát a művészet történetében, és nem tekinthető tapasztalatlan és naiv művésznek. Épp ellenkezőleg, nagyon is tisztában van saját helyével, csak talán túl szerény. Legfontosabb témája az emberi létezés mikéntje (*Conditio Humana*), és így szabad teret enged a társadalomtörténeti utalásoknak, az áldozat és a bűnösség kérdésének. Sok mindent látott fényben villódzni, de látta az élet árnyékos oldalát is. Gilbert Garcin egyike a képcsináló filozófusoknak, akikre épp ma oly nagy szükségünk van.

¹ Uwe M. SCHNEEDE: *René Magritte. Leben und Werk*. Du Mont Schauberg, Köln, 1973. 100. Idézi: HORVÁTH Henriettea: „Szimbólum és reprezentáció René Magritte művészetében”, *Korunk* 261 9., 2015. 09., 98-104.

² OUDIZ, Barbara: „Meeting with Gilbert Garcin”, *Eye Magazin*, 2005/7.

³ Uo.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

⁶ JAUFFRET, Magali: „Une terrible illusion de réalité”, *Tout peut arriver, Gilbert Garcin*, Éditions Filigranes, Trézélan, 2007, 7.

⁷ Uo., 6.

⁸ Henri Julien Felix Rousseau, akit kortársai vámos Rousseau-nak neveztek korábbi munkája miatt.

⁹ OUDIZ, Barbara: *l. m.*, 2005/7.